



TEATR IM. LUDWIKA SOLSKIEGO W TARNOWIE

INSTYTUCJA KULTURY MIASTÁ TARNOWA OD 1954 ROKU



HELMUT KAJZAR
GWIAZDA

HELMUT KAJZAR
„GWIAZDA”

opracowanie tekstu, opieka reżyserska

JAKUB PORCARI

scenografia

TOMASZ GAWROŃSKI, JAKUB PORCARI

kostiumy

GABRIELA SIPIORA

światła

TOMASZ GAWROŃSKI

obsada

BOGUSŁAWA PODSTOLSKA-KRAS

inspicjent, sufler

KRYSTYNA FUDYMA

Premiera 17 kwietnia 2015 roku

Mała Scena

HELMUT KAJZAR O GWIEZDZIE:

Sztuka „Gwiazda” jest rodzajem monologu wewnętrznego, monodramem aktorki chcącej ustalić swą tożsamość, przypominającej sobie gorączkowo grane niegdyś role, gesty, słowa i fragmenty ról już zapomnianych. Ról wzbronionych jej. Gwiazda jest sztuką o miłości, o oddaleniu, upadku, sztuczności, bólu, ofiarowaniu się, buncie, odradzaniu się, niezłomności, tęsknocie, pamięci, zgodzie i niezgodzie, o głupocie, o sukniach, o formach, które się rozpadają i starzeją, o aktorach, o nas wszystkich, którzy pomimo świadomości ograniczeń i własnej ułomności nie zrezygnowali z nazwy „człowiek”. To co tu piszę brzmi podniosłe, ale Gwiazda nie boi się grać o tę właśnie stawkę najpoważniejszą, o patos, którego odwrotnością jest śmieszność.

HEGEL A PERFORMANCE

Według Hegla do samej istoty dramatu, a nie (jak u Arystotelesa) tylko do jego zewnętrznych cech należy to, że na scenie "osoby" zyskują głosy, ciała i gesty ludzi z krwi i kości. Dało to podstawy do specyficznego "performatywnej autorefleksji dramatu". [...] Aktorzy, których Hegel widzi jako "rzeźby" jednocześnie w ruchu i we wzajemnych powiązaniach, powodują kolejne, skandaliczne z punktu widzenia obiektywnego idealizmu przesunięcie. Aktor to jedynie realny człowiek, który pomaga w urzeczywistnianiu ideału dramatu, piękna sztuki (dramatycznego bohatera), dlatego rodzi się w nim rodzaj "ironicznej świadomości performatywnej". Rodzi, innymi słowy, niemożliwe do pomyślenia w świecie Hegla zjawisko, że to co poszczególne i przedpojęciowe - czyli po prostu konkretni wykonawcy - znajduje się ponad moralnym przesłaniem, które zaczyna teraz zależeć od możliwości warsztatowych wykonawców, a powinno wyznaczać prawa temu co poszczególne. Dlatego Menke pisze: "Zamiast być "zwykłym narzędziem", które znika w swojej roli, aktorzy doświadczają odwróconej zależności między pięknem, czy moralnością a subiektywnością. (...) Podstawowe doświadczenie aktora mówi o tym, że to, co moralnie obowiązujące, zależy od jednostek."

Aktywny aspekt dramatu (czyt. teatru) jako performance'u pozwala więc zobaczyć napięcie między tym, co wykonane, a samym aktem wykonania. Napięcie to w przedstawieniu widać po prostu w tym, że "prawdziwi ludzie" (aktorzy) "zakładają" maski bohaterów, "personae", by ich przedstawić za pośrednictwem "nie opowiadania, lecz rzeczywistego, ich własnego mówienia". Dlatego też może dojść do "ujawnienia" tej z punktu widzenia Hegla "odwróconej" zależności między subiektywnością a obiektywnym przesłaniem, kiedy wykonawcy w komediowej parabazie wyjdą ze swoich ról i zaczną grać maskami.

Hegel przenikliwie widzi swoistość teatralnego doświadczenia w tym, że oferuje ono jedność duchowej realności i materialnego wykonania jako "hipokryzję": "...bohater, który występuje przed widzem, rozpada się na swoją maskę i aktora, osobę i prawdziwe Ja". Widać to z całą oczywistością w komicznej parabazie, kiedy "ja" ukrywa się pod maską, by pojawić się za moment "we własnej nagości i zwykłości". Teatralna gra jako taka to w ogóle dla filozofii ducha rzecz niemożliwa do pomyślenia: pozbawione własnej istoty subiektywne "ja" wykonawcy produkuje sztuczne znaki, zwykłe pojedyncze "ja" przeżywa doświadczenie siebie jako źródła tego, co istotne, jako źródło moralnego przesłania, jako twórcy *dramatis personae*, które same w sobie pojednały już piękno i moralność: "Rozpad uniwersalnej istoty staje się wyraźny już w przypadku "ja" (...). "Ja" występując tutaj jako coś rzeczywistego, gra z maską, która zakłada, aby stać się swoją postacią..." W tak rozumianej realności teatru Hegel musiał widzieć "ogólny rozpad przedstawionej istoty w swej indywidualności", aby z tej tendencji rozpadu logicznie i w zgodzie z prawami historii ducha mogła pojawić się abstrakcja i dialektyczna świadomość "rozsądnego myślenia", czyli grecka filozofia. Z konieczności znajduje się "dramat" na marginesie sztuki, na granicy między ideałem sztuki, "zmysłowym pozorem idei", a pozbawioną formy filozoficzną abstrakcją.

w: Hans-Thies Lehmann "Teatr posdramatyczny", rozdział „Dramat. Hegel 2: performance”
tłumaczenie: Dorota Sajewska, Małgorzata Sugiera, wyd. Księgarnia Akademicka 2009
tytuł od redaktora

HELMUT KAJZAR

Dramatopisarz, reżyser, eseista, tłumacz. Urodził się 18 sierpnia 1941 roku w Bielsku-Białej. Zmarł 21 sierpnia 1982 roku we Wrocławiu. Studiował filologię polską i filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim. W tym czasie związał się ze studencką sceną - Teatrem 38. W 1969 roku ukończył Państwową Wyższą Szkołę Teatralną w Warszawie. Pod koniec lat 60. debiutował jako reżyser na scenie zawodowej i jako pisarz. We Wrocławiu przygotował dwa bardzo dobrze przyjęte przedstawienia dyplomowe - „Śmiesznego staruszka” Tadeusza Różewicza w Teatrze Polskim (1968) i „Bolesława Śmiałego” Stanisława Wyspiańskiego w opracowie plastycznej Józefa Szajny na scenie Teatru Współczesnego (1969). Później współpracował jeszcze z innymi scenografami, m.in. z Krzysztofem Zarębskim, Danielem Mrozem, a także z Jerzym Nowosielskim. W 1969 roku Kajzar napisał swój pierwszy dramat „Paternoster”. Wkrótce znakomitą sceniczną wersję tej sztuki przedstawił we wrocławskim Teatrze Współczesnym Jerzy Jarocki (1970). W latach 70. prowadził warsztaty i sporo reżyserował za granicą, m.in. w Szwecji, RFN i NRD. Prezentował współczesną polską dramaturgię, przede wszystkim utwory Tadeusza Różewicza. Wystawił „Akt przerywany” w Getyndze (1972), „Stara kobieta wysiaduje” w Tybindze (1974), „Śmiesznego staruszka” w Londynie (1977), a także „Policję” Sławomira Mrożka w Tybindze (1975). Brał udział w Międzynarodowych Warsztatach Teatralnych w Scheersbergu, gdzie pokazał m.in. „Paternoster” (1971) i „Brzuch” na motywach „Starej kobiety” (1975), a także w Międzynarodowych Warsztatach Teatralnych w Gränna w Szwecji. Przygotował tutaj „Ślub” Witolda Gombrowicza (1973), „Stara kobieta wysiaduje” (1974) oraz „Wypadek i zdarzenie” na podstawie własnego dramatu „+++” („Trzema krzyżkami”) (1975). Oprócz Różewicza bliscy mu byli także tacy autorzy jak Samuel Beckett, Jean Genet i Witold Gombrowicz. W swojej twórczości Kajzar eksperymentował z formą dramatyczną. Sztuki „Paternoster” i „Rycerz Andrzej” mają strukturę dialogową, natomiast „Gwiazda”, „Koniec półświni” i „Musikkraker” są monologami, „Samoobrona” jest monologiem lirycznym w formie dialogowej, natomiast „+++” („Trzema krzyżkami”), „Ciąg dalszy” i „Włosy błazna” to już struktury, w których mowa ulega rozszczepieniu, w tych quasi-monologach pojawiają się głosy „obce” bliżej nieokreślonych postaci.



Helmut Kajzar

Kajzar, często w tonie tragigroteskowym albo posługując się poetyką snu, pisał o okaleczeniu i zagubieniu człowieka. Pokazywał jego nieautentyczność, analizował proces „życiowej gry”, bezustannego zakładania masek, kreowania kolejnych ról. Bohaterowie Kajzara funkcjonują w świecie zdezintegrowanym, niemal w chaosie i ten stan rzeczywistości znajduje swoje „przedłużenie” w ich chwiejnej, jakby naprędcie poskładanej z odległych od siebie cząstek osobowości i w rozbitej, wykoślawionej świadomości. Człowiek jest rozdarty, funkcjonuje między przyziemnością a tęsknotą do uczuć wyższych. Powoli rozpada się jego świat, a więc rozpada się i on sam. Kajzar mocno atakuje współczesną rzeczywistość, jej okrucieństwo, dehumanizację, czy wreszcie konsumpcjonizm. Jego teksty noszą bardzo osobiste piętno, pojawiają się w nich wątki autobiograficzne i autotematyczne. Kajzar wychował się w rodzinie protestanckiej. Potem żył w dużych miastach, wiele podróżował, poznał inny, zachodni świat ze wszystkimi jego wspaniałościami i pułapkami. „Urodziłem się i wychowałem na pograniczu, pograniczu państw, języków, kultur, wojny i pokoju. To zawieszenie - między - jest stygmatem nie do usunięcia.” - mówił o sobie twórca - „Między proletariackim internacjonalizmem i nacjonalizmem, między kosmopolityzmem a prowincjonalnością, między katolicyzmem a ewangelicyzmem, między totalitaryzmem a demokracją, między indywidualizmem a ubóstwieniem mas, między buntem i nadzieją na zgodę a ostrożnym optymizmem. Między...” („Kultura” 1972, nr 37)

(na podstawie artykułu na portalu culture.pl, autorstwa Moniki Mokrzyckiej-Pokory)

Dyrektor naczelny - RAFAŁ BALAWAJDER

Dyrektor artystyczny JAKUB PORCARI

Główna księgowa - ELŻBIETA POPADIAK

Koordynator pracy artystycznej - WIOLETTA ŁAWNIUK

Sekretariat - MONIKA HONKISZ

Specjalista ds. prawno-kadrowych - MACIEJ WIETRZYK

Kierownik techniczny - JERZY PRZYSTUPA

Kierownik administracji - AGATA BYKOWSKA

Kierownik literacki - MARCIN CECKO

Pracownia stolarska - JÓZEF KIEŁBASA, TADEUSZ STACH

Pracownia plastyczna - ANDRZEJ KRZYCZMONIK

Pracownia krawiecka - MAŁGORZATA JERZYKOWSKA

Oświetleniawcy - TADEUSZ WIŚNIEWSKI, WIESŁAW HABEL, ARTUR RYBSKI

Akustycy - ARTUR WACHOWIEC, ŁUKASZ SZARY

Rekwizytor - STANISŁAW KUTA

Garderobiana - BARBARA ŁAZARSKA

Garderobiana, charakteryzatorka - DOROTA POLEĆ

Fryzjerki, charakteryzatorki - MAŁGORZATA OLEKSY, ADRIANNA WINKOWSKA

Montażyci dekoracji - WŁODZIMIERZ NĘDZA (brygadier),

RYSZARD ADAMIAK, ZDZIŚŁAW MAZUR, RYSZARD POCIECHA

Magazyn kostiumów - MAŁGORZATA SAIDA

Technik ds. bhp, p.poż. - WŁODZIMIERZ NĘDZA

Zaopatrzeniowiec, kierowca - KAZIMIERZ PRYBICZY

Kierownik biura promocji i organizacji widowni - KRZYSZTOF BOGUSZ

Zastępca kierownika biura promocji i organizacji widowni - KAROLINA BIAŁAS

Organizatorzy widowni - STANISŁAWA JĘDRZEJEC,

MAGDALENA GÓRCEKA, MARZENA KIEŁBASA, JERZY MROŻEK, ANGELINA PASIELAK,

BERNADETTA CICHÓŃ, DAMIAN RODZIŃSKI

Specjalista ds. wizualizacji i reklamy - MACIEJ SROKA

TEATR IM. LUDWIKA SOLSKIEGO W TARNOWIE

ul. A. Mickiewicza 4, 33-100 Tarnów, sekretariat tel. (14) 688 32 88, e-mail: sekretariat@teatr.tarnow.pl,

www.teatr.tarnow.pl

GLÓWNA KASA BILETOWA ORAZ REZERWACJA BILETÓW

ul. A. Mickiewicza 4, 33-100 Tarnów, pokój nr 4 (w foyer). Od poniedziałku do piątku od 9.00 do 17.00;

w soboty, niedziele i święta na dwie godziny przed spektaklem. Akceptujemy karty płatnicze. Tel. 784 976 026

REZERWACJE

tel. 784 976 026 (od poniedziałku do piątku: od 16.00 do 22.00 / w weekendy od 8.00 do 22.00)

tel. (14) 688 32 87 (od poniedziałku do piątku: od 8.00 do 16.00), kasabiletowa@teatr.tarnow.pl

Redakcja programu

Teatr im. Ludwika Solskiego w Tarnowie, grafika/skład Maciej Sroka



KULTURA.TARNÓW

SKODA



www.motoboczek.pl

ZE ZBIORÓW
Instytutu Teatralnego